

KÜRESEL Mİ/YEREL Mİ: NELER OLUYOR BİZE ?

Korkut TUNA*

Toplumsal süreçlerde yaşanan dönüm noktaları, toplumların karşılaştıkları yeni durumlar fikrî açıdan bazı izah arayışlarını da beraberinde getirir. Karşılaşılan yeni durumda neler olup bittiğinin bir biçimde açıklanması, gönüllü ya da zorunlu olarak katılınan süreçler ve içinde yer alınan ilişkilerin gereklerini, hatta gerekçelerini hazırlama ihtiyacını ortaya çıkarır.

Sosyoloji böyle sıkışık dönemlerin ve durumların bilimsel izahını yapmada, toplumsal süreçlere bir anlam yüklemeye veya kazandırmada ve bunlar için gerekli kavramlaştırmaları yapmada önde gelen bilimlerden birisidir.

Gerek güncelle olan yakın ilişkisi gerekse tarihî/toplumsal süreçleri gözden kaçırmama ve açıklama gayreti; sınırlı ömürleri de olsa, geçerli olan/sayılan izahları üretip kullanıma açan, işler tıkandığında yeni izahların, yeni kavram ve ele alışların peşinde seyirten bir çaba içindedir sosyoloji.

Bu çaba içinde karşılaşılan belli açmazlar, içinden çıkılmaz durumları açıklama güçlükleri karşısında teklif edilen ele alış veya yaklaşım biçimleri, bunların olaylar ve süreçler arasında kurdukları bağlantılar ve sonuçta ortaya atılan görüşler, bazı durumlarda tahmin edilenden fazla geçerlilik ve uygulama/kullanma alanı bulurlar.

Artık çözüm aranan belli sorunlar karşısında belli dönemlerde ortaya atılıp da bir yerden sonra her şeyi ve her meseleyi açıklamaya aday olan sosyolojinin kuramları ile karşı karşıyayız demektir. Her meseleye yaklaşımda bu teklif edilmiş veya iş göreceğine kesin inanılmış yeni ele alış tarzının pek moda olan kavramları olmadan işe başlanamaz.

Adeta tescilli bir marka gibi her cümleye onlarla başlanır. O kavramların kullanılmadığı herhangi bir açıklamaya ele alınan mesele ile alakası

---

* Prof. Dr., İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü.

yokmuşçasına bakılır. Akşam yatıp sabah bu kavramlarla uyanarak gerçekliği ve bilimsellik dünyalarını bu kavramlara, buna bağlı ele alış biçimlerine bağlayanlar, işin içine kendi türettiklerini de katarak çerçeveyi genişletir. Artık tümüyle kavramlar dünyasında iş görülmektedir.

Belli bir toplumsal sorunun çerçevesi içinde ortaya atılan veya teklif edilen açıklama biçimleri başka toplumsal çevrelerde de yankı ve taraftar bulurlar. Bu açıdan ele alındığı zaman bizde de toplumsal süreçlerimizde karşılaşılan dönemeçler, her şey iyi giderken ortaya çıkıveren tıkanıklıklar veya daha doğru bir deyimle beliren/karşı karşıya kalınan/ortaya çıkan/hedeflenen veya olması gereken 'değişme'nin açıklanması ihtiyacı, karşılaşılan sorunların dönemine ve zamanına göre sosyolojiye ve onun önde gelen isimlerine önemli görevler yükler: karşılaşılan durumun izahı ve bu yolda ortaya atılan çözüm biçiminin geçerliliğinin ve doğruluğunun bilimsel olarak, yani mevcut sosyoloji kuramlarına uygunluğu aranır.

Sosyoloji tarihimizi bu açıdan incelediğimizde sadece önde gelen isimlerde değil, kıyıda köşede kalmış bir çok isim ve ele aldıkları konularda da bu çaba kendisini açıkça belli eder. Yazdıklarının kelimeleri sayılsa esas meseleyi açıklayacak, ele aldıkları toplumsal gerçekliği tanımlayacak terimlerden çok, açıklayıcılığınan inanıldığı için sanki sihirli bir anlam yüklenen ve belli bir kurama bağlılığı yansıtan kavramların daha çok tekrar edildiği görülür.

Daha çok Batı ile sürdürdüğümüz ilişkilerde ve bu süreçte karşılaştığımız sorunlarda; özellikle Osmanlı'nın son dönemleri ve Cumhuriyetin ilk yıllarında, mevcut durumun, ilişkilerin ve buna bağlı olarak yapılması gereken işlerin izahı ve bir yerde bu yapılacakların kaçınılmazlığının ispatına yönelik çabalarla sıkça karşılaşırız.

Osmanlı'nın son dönemlerinde Batı karşısındaki tavrımızda ve ilişkilerimizde ortaya çıkan değişmelerin, içine düşülen durumlar ve bununla ilgili olarak karşılaşılan sıkıntıların izahı, Ulemadan alınan görüşlerle aşılacak istenmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında ise gelinen noktanın açıklanması belki de savunulması geliştirilen tarih tezleri sayesinde mümkün olmuştur. Her iki dönemde de Batı ile sürdürmek zorunda kaldığımız ilişkiler gerçeği ise hepimizin çok iyi bildiği ve çok okunup yazılan Kültür ve Medeniyet meselesi ile çözülmek istenmiştir. Burada Doğu ve Batı farklılığı ve siyaseten

Batılılaşmayı/Batıcılılaşmayı tercih etmiş olmamızın ortaya koyduğu sorunlar söz konusudur.

Burada toplum olarak sadece ilişkilerimizde değil, aynı zamanda bilincimizde yer eden temel bir farklılığın telif edilmesi, birleştirilmesi meselesi ortaya çıkmaktadır. Kültür ve Medeniyet kavramları, içinde yer aldığımız sürece bağlı olarak bir yanda değişmeyi*, diğer yanda ise eskisi gibi sürüp gitmeyi** amaçlayıp, Türkçülüğün hedeflerinden biri olarak hem Batılılaşmayı sağlayacak, hem de kültürümüzün ana payandası, kaynağı olarak tanımlanan Türklüğümüzü ve sonuçta kimliğimizi kaybetmeyecektik.

Bu, karşılaştığımız değişme ve ortaya koyduğu güçlükler açısından iyi bir çıkış yoluydu ve bu çıkış yolunu Ziya Gökalp'e borçluyduk. Bu çözüm (ya da teklifi) uzun zaman geçerliliğini korudu. Batı ile sürdürdüğümüz ilişkilere bağlı olarak siyaset açısından yapıp etmelerimize yön verdi. İşimize gelenler yerine göre Kültürümüzün yerine göre de Medeniyetin gereği olarak ele alındı. Bu sayede ıslanmadan suya, terlemeden hamama girmenin yolunu bulmuştuk sanki.

Bu doğrultuda Kültür ve Medeniyet kavramlarını bir arada ya da ayrı ayrı ele aldığımız dizi dizi yazı yazdık. Bu şekilde kültür ve medeniyetin ayrı olduğuna da kesin karar vermiştik. Karşılaştığımız durumların kültürümüze halel getirip getirmediğini, yine bu kavramlara atfettiğimiz anlamlar çerçevesinde değerlendirdik.

Bütün bu yazılanların ve içeriğinde yer alan tartışmaların, hesaplaşmaların altında Batı ile sürdürmek zorunda olduğumuz/kaldığımız ilişkilerimizin varlığı ve tayin edici baskısı vardı. Geçen uzun süre içinde yer yer altta yatan, ya da esas tayin edici faktörler unutulmuş zaman ve mekandan kopmuş bir 'kültür edebiyatı' doğmadı değil, ama neticede yazılanlar, bu tür yazılar için geçerli olan içkin nedenlere uygun düştüğü, altta yatan hedeflere hizmet ettiği için pek fazla bir sorun yoktu.

Batılılaşma siyaseti önemli değişimleri şart koşuyor, kaçınılmaz sayıyordu. Bunların büyük bir kısmını özellikle üst yapı ile ilgili olanları büyük bir içtenlik ve inanmışlıkla yerine getirmeye gayret ettik. Bazen olup bitenler, gerçekleştirdiklerimiz karşısında tüylerimiz diken diken olmadı değil; ama, kültürümüz dimdik ayaftaydı, bizi koruyordu, koruyacaktı da.

* Batılılaşmayı, batılı gibi olmayı

** Doğulu ve Osmanlı olarak mı yoksa Türk olarak mı?

Ama son yıllarda işin böyle olmadığı anlaşılmağa başlandı. Batılılaşma sadece bize bağılı siyasî bir irade ve sadece bizim önceliklerine karar vererek yürüteceğimiz bir süreç değildi artık. Topyekün Batılılaşamazsak bile Batıcı kadrolara sahip olmak ve işi/ilşkileri onlarla yürütmek de kâfi değildi. Muhataplarımızın da bu konuda talepleri vardı. Bu işin bu kadarı, yani yapılanlar yeterli görülmüyordu. Her defasından daha çok çaba, daha çok değışim gerekli idi.

Küreselleşme denilen şey ortaya çıkmasa idi, işler bir müddet daha böyle gidebilirdi. Ama küreselleşmenin ortaya koyduğu söylem başka süreçlerin de gerekliliğini ileri sürüyor, hatta sürmekle kalmayıp şart koşuyor, dayatıyordu.

Kendimiz veya bir kısmımız hevesli değilssek, hatta bazı toplum kesimleri olarak bu sürece karşı bile olsak, bunun için dışında kalıp bulaşmayacağımız bir değışim söz konusu değildi artık. Dışarıda kalmak veya öyle hissetmek de mümkün değildi. Üstelik dışarıda kalmamızın bir gerekçesi olarak bu batılılaşma işini belli kadroların, belli insanların Batıcılığına bağlamak, ondan yana olmaları ile açıklamak, Batılılaşmayı/Batıcılışmayı belli kadrolarla açıklayıp, bu işin topyekün toplumu bağlamadığını düşünmek mümkün gözüküyor artık. Madem batılılaşmayı siyaseten tercih ettiniz, üst yapısal değışiklikleri kendinizce hazırladınız, o halde buyurun bu yolda yeni tarifeler hazır denmektedir.

Karşılaştığımız bu durum, olup bitenlerin karşısında, yeni açıklanmalar, yeni tavır takınmalar ve bütün bunlar için yeni ön kabuller gerektirmektedir. Artık yeni durum elimizdeki -geçerliliğinden uzun süre yararlandığımız- kavramların, ele alış ve açıklama tarzlarının pek işe yaramadığı, en azından kuşku duyulduğunu ortaya çıkarmış bulunmaktadır.

Değışme ve değıştirme süreçleri içinde bize ait olanları muhafaza ettiğine güvendiğimiz, değışme içinde değışmeden bazı şeyleri devam ettireceğine inandığımız kültürümüzün, bu süreç içinde kendi haline bırakıldığında, beklediğimiz işlevi yerine getiremediği de görülmeye başlandı.

Yabancı dilde eğitimden tutun, toplumsal faaliyetlerimizin içine sinen ve giderek etkisini arttıran farklı bir hayat tarzı ve gerekleri/ürünleri bu kültürün saflığına, milliliğine epey zarar vermiş görünmektedir.

Bazıları için kültür çerçevesinde topladığımız bazı toplumsal özelliklerimiz ve faaliyetlerimiz, katılmamız gereken medeniyet alemi için zaten

bize birer engel teşkil etmekte idi ve bunların incelendiği yerden kopması kaçınılmazdı. Değişim normaldi ve yapılacak bir şey yoktu.

Bazılarımız için ise, ne olduğunu tam kestiremediğimiz küreselleşme gayyasında boğulmamak için başta kültürümüz olmak üzere her türlü birikimimiz ve toplumsal eylemimizle yarattığımız değerlere ve ürünlerine sahip çıkmalı idik.

Mevcut Türk siyasetine, bu siyasetin eylem tarzına ve donanımlarına karşı içeriden ve dışarıdan başlatılan kaldırma veya en azından değiştirme atağı, zihinlerde bir kasabın tezgahında yumuşatılmak istenilen sert bir etin dövülmesi gibi bir olayı çağrıştırmaktadır. Bu durum Türk siyasetinin ve toplumunun, bize tanıtıldığı/anlatıldığı şeklinin dışındaki bir küreselleşme ile karşı karşıya olduğunu ya da küreselleşmenin başka bir yüzünü ortaya koymaktadır.

Bu durum karşısında ne yapmalıydık? Neler oluyordu bize? Şimdiye kadar ileri sürdüğümüz, dayandığımız gerekçelere, dört elle sarıldığımız ve yolumuzu aydınlatan açıklamalara ne olmuştu? Bunlar artık niçin bir işe yaramıyordu?

Sosyologlarımızın zamanın koşulları karşısında sistemleştirdikleri süreçler, bu doğrultuda kullanılan kavramlar ve anlattıkları aşamalar, yaşanan yeni süreç ve getirdiği hızlı ve zorunlu değişim karşısında - aynı istikametteki süreç karşısında oluşturulmuş olsalar dahi- bugün bir işe yaramaz görünmektedir. Toplumumuzun her kademesinde kendisini gösteren düzenlemeler, birleştirilerek kapatılan müdürlükler, şubeler karşısında çaresiz kalmakta ve eldeki kuramsal malzeme önümüzü aydınlatamamaktadır.

Geriye dönecek olursak, Osmanlının son dönemleri ile Cumhuriyet tarihimiz boyunca Batı ile sürdürmek zorunda kaldığımız yeni türden ilişkilerde ihtiyacımız olan ve gerekli farklılığı sağlayan, bunalmamızı önleyen kültür ve medeniyet ayırımı ve Ziya Gökalp'ın açıklamaları acaba bize aşırı bir rahatlık ve kolaylık mı bahşetmişti?

Ne değişirse değişsin kültürümüz bize aitti ve bizimdi. Bu sayede kendimizi, dilimizi, kimliğimizi koruyabilir, değişimin kavuruculuğu ve yok ediciliği karşısında özümüzü muhafaza edebilirdik anlayışı yanlış bir değerlendirmeyi mi içeriyordu?

Evet bu yaklaşım ve ele alış tarzları bir zamanların sorunları karşısında geçerli açıklamalardı ve önemli bir gerçeklik payına sahip olarak toplumsal değişmeyi ve bunu gerekli gören siyasî iradeyi desteklemekteydiler. Bu

düşünceler içinde kültür ve medeniyet ayırımını o kadar benimsedik ki bu ayırımın kaynağını ve ne için ortaya atılmış olduklarını pek araştırmadık. Ama şimdi küreselleşeceğiz, Avrupa Birliği'ne gireceğiz diye bir kültürün varlığını ve bir medeniyetin devamlılığını sağlayacak müesseselerdeki süreklilik hali, değişik yerlerde, farklı kimseler tarafından ama tek bir elden çıkmış gibi, tahrip edilmesine değiştirilmeye çalışılmaktadır.

Günümüzde karşılaştığımız durumların anlaşılması için önemli bir tutamak, yeniden değerlendirmelerimiz için bir çıkış noktası olan Kültür ve Medeniyet ayırımına dönecek olursak acaba bu ayırım neden icab etti, acaba bu ayırım hangi toplum sorunları karşısında ortaya atıldı? Bu ayırımla ne yapılmak istenmişti? Sağlayacağı faydalar ve mevcut sorun karşısında kazandırdığı kolaylıklar yüzünden bunlar üzerinde pek durulmadı. En azından Batı ile ilgili meseleler karşısında, Batı tarafından ortaya atıldığı fark edilebilirdi. Ama bu ayırım sanki bizim için yapılmıştı ve bize aitti. Belki de Ziya Gökalp'ın adı, ağırlığı bu kanaati sağladı.

Batı sosyolojilerinin meselelerini, bu meseleler karşısında ürettikleri kavram, ele alış ve açıklama biçimlerini –herhalde patent ücreti istemediklerinden olacak- o kadar çabuk, kolay ve çok kullanır olduk ki, kullandıklarımızın bir toplumsal bağlantısı, tarihî bir alt yapısı, dayanağı olabileceğine hiç mi hiç dikkat etmedik.

Baykan Sezer “Sosyolojinin Ana Başlıkları” adlı kitabında meseleyi gündeme getirir. Kültür ve Medeniyet ayırımının, kullanımının esas gerekçelerini ve üstlendiği işlevi gözler önüne serer. Batı sosyolojisinin ortaya koyduğu ve bugün dahi hiç sorgulamadan kullandığımız bir çok kavramı da ele alarak değerlendirdiği bu çalışmada Sezer, bir cümle ile özetleyecek olursak, Batılı sosyologlarca anlatıldığı şekliyle; medeniyetin tek ve benzersiz bir özellik olarak ancak Batı'ya özgü kabul edildiğini, şayet Batı gibi olmak isteniyorsa, bunun yollarının ne olduğunun tüm Batı-dışı toplumlara öğretilmesinin hedeflendiğini, kültürün ise –bana göre- bu yolda harcanan bütün çabalara rağmen Batı gibi olamamanın bir gerekçesi, belki de bir mazereti olarak, Batı tarafından ileri sürülmüş ve sürülecek nedenlere kaynaklık ettiğini açıkça ortaya koyar.

Batının bu tutumu dünyanın önünde kendini haklı çıkarmak ve toplumsal dönüşümlerde örnek olarak alınacak tek model ve varılacak hedef olarak kabul ettirmek, böylece kendisini izleyenlerle arasında oluşacak kopuklukları hem engellemek, hem de kendi farklılığını, ayrıcalıklı yerini muhafaza etmek için

ortaya attığı bu açıklama biçimi bizim batılaşmamızın, bu yolda yapıp edebileceklerimizin anahtarı olamazdı. Çünkü bu ayırım Batı-dışı dünyanın Batıyı örnek alması ama bir türlü Batı gibi olamaması esasına dayanmaktaydı.

Küreselleşme söylemleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan bakış açıları öncesi; batılaşma, batılı gibi olmak için yapılacakların listesi (medeniyet) ve bu listede yer alanları harfiyen yerine getirmemize rağmen bir türlü Batılı olamayışımızın nedeni, (kültür, sizin kültürünüz farklı) gerekçesi olması, bu ikili ayırımın göz ardı edilen veya idrakimizden kaçan asıl yanını göstermektedir.

Böylelikle Batı medeniyetine katılmamızın sosyolojik bir çözümü olarak ortaya konan Kültür ve Medeniyet ayırımının sonuçta sun'î bir ayırım olduğu, kültürün de uluslar arası ve dünya çapında bir boyutu olduğu (çok önceleri söylenmesine rağmen)* unutulmamalıdır.

Bu ayırımı sarılmamız sonuçta kendi içine kapalı, kendi kendisiyle sınırlı ve anlamı kendisinden menkul bir kültür anlayışını ortaya koymuştu. Böyle bir kültür mümkün müydü? Adeta kültürümüzü koruyucu bir çerçeve içine almış, onunla sınırlandırmıştık. Koruyucu çerçeve içinde kalıp dünya çapındaki meselelerle boy ölçüşmeyen ve bir yanı ile kültür söylemimize destek olan ve ondan beslenen Türkçülük ve Milliyetçilik anlayışlarımız da toplum içi özel bir anlam ve işlev yüklenmişlerdi. Halbuki toplumlar arası ilişkilerin arenası da millî kültür, milliyetçilik ve Türkçülük gibi meselelerin deneneceği, sınanacağı alanlar olmalıydı. Halbuki biz, milletler arası arenada Folklor ekiplerinden ve Batılı tarzda icrayı sanat eyleyen sanatçılarımızı sergilemekten pek öteye gidemedik.

Koruyucu çerçeveler kalkınca iç dünyamıza yönelik, iç çekişmelerimizle sınırlı kalan toplumsal tutumlar bir mânâda ortada kalıverdiler. Şimdi ne yapacaktık? Kendi aramızda, kendi başımıza iken bu meselelere bağlı söylemlerimiz işlerin iyi gittiğini gösteriyordu. Ama şimdi? Küreselleşme söyleminde toplumlar arası arenaya sunmadığımız kültürümüz yerel bir unsur olarak mı kalacaktı? Tıpkı kültür ve medeniyet ayırımında olduğu gibi küresel yerel ayırımı ile "millî kültürler = yerellik" mi olacaktı? Tekrar kendi içimize mi kapanacağız ya da kapatılacağız?

---

* Bakınız Kemal Tahir, *Notlar/ Sanat Edebiyat*, 2, 'Doğu Batı Çekişmesi', 'Batı ve Batılaşma', 'Söylenmemiş Bir Söylev' kısımları, Bağlam Yayınları 1989.

Yazımızın başında belirttiğimiz gibi karşılaşılan yeni toplumsal süreçlerin gerekli kıldığı izahlar, ele alış ve açıklama biçimleri, Batı'nın ele geçirdiği ve sürdürmeye çalıştığı dünya egemenliği karşısında bu ve benzeri kavramları ortaya koyarak, sadece kendileri tarafından değil, başkaları tarafından da durumun, istenildiği şekilde izah edilmesine yol açmıştır.

Bu nedenlerle değişik vesileler karşısında karşılaştığımız gelişmelerde ne gibi kavramların hangi nedenlerle ortaya atıldıklarını ve nereden geldiklerine dikkat ederek kullanmamızda sayısız yarar vardır. Çünkü artık gerek toplum içinde, gerekse toplumlar arasında bir ikiliğe (Doğu-Batı) işaret eden kavramların günümüz küreselleşme söyleminde yerlerinin ne olduğu veya olacağı pek bilinmemektedir.

Her ne kadar küreselleşme tek bir dünyadan söz etmeye ve bunu böyle göstermeye çalışsa bile, küreselleşme karşısındaki eski dünyaların ve medeniyetlerin, kendilerine, oluşmakta olan yeni dünya düzeni içinde bir yer aradıkları, bunun için istişarede bulunmak ihtiyacı hissettikleri anlaşılmaktadır.

Medeniyetler meselesine gelince her ne kadar tek bir medeniyet olarak Batı medeniyeti hedef ve örnek gösterilse/alınsa dahi istenilen toplumsal erimeyi sağlamadığı çok bilinen 'Medeniyetler Çatışması' ile ortaya konmuştu.

Bizim girişimimizle epeyi önce İstanbul'da gerçekleşen toplantının, ilgili medeniyetleri buluşturduğundan söz açıldı. Artık günümüz Batısının bir parçasını oluşturan Avrupa Birliği ile, eski Doğunun bir parçasını oluşturan İslam Konferansı Teşkilatı, tarihteki ve günümüzdeki ilişkileri açısından, her iki yanla ilişki ve işbirliği içinde bulunan Türkiye'de bir araya gelirken, medeniyet kavramını tekrar gündeme çıkardılar.

Avrupa'nın kendisini tek medeniyet olarak göstermesi, çok eskilere dayanan batı merkezli açıklamalar, ele alışlar, kuramlar/kavramlarla ortaya atılmıştı ve toplumsal süreçleri açıklamada tek kavram olan küreselleşmeye rağmen farklı medeniyetlerden söz edilmesi hala geçerliliğini korumaktadır.

Medeniyetlerle ilgili son gelişmelere ve bununla ilgili tartışmalara isim babalığı yapan HUNTINGTON için mesele şu şekilde açıklanmaktadır: "... yeni dünyada mücadelenin esas kaynağı öncelikle ideolojik ve ekonomik olmayacak. Beşeriyet arasındaki büyük bölünmeler ve hakim mücadele(nin) kaynağı kültürel olacak."(*Medeniyetler Çatışması*, Vadi Yay., 1995, s.13-14.)

Üstelik kültürlerin kendi medeniyet çevreleri bulunmakta idi. Toplumların eylemlerin bir yanı ile kültürü, bu kültür birliklerinin ise

medeniyetleri oluşturduğu söz konusu idi. Medeniyetlerin ise kültür gibi kendi başına ve daha çok kavramsal boyutu ortaya çıkarılan bir süreç olmadığı, toplumun ve/ya da toplumlar arası ilişkilerin, ortaklaşalık ifade eden eylemleri ile çok yakın ilişkisi olduğu unutulmamalıdır.

Bu durumda meselenin, oluşturulan kuramlar çerçevesinde, dışımızdaki boyutuna dönecek olursak Kültür ve Medeniyet ayırımı, Avrupalı damgasını taşıyan Batı'nın belli bir siyasetini, Batı dışı toplumlarla aralarında var olduğu kabul edilen kesin bir ayırımı destek veriyordu. Batı bu tarz kesin/salt bir ayırımın bir yerde kendi çıkarları ile uyuşmadığını, kendisini yalnızlığa iteceğini idrak ettiği için, böyle bir ayırımı esas alarak ve fakat kendisi de dünya üzerinde uyguladığı siyaset sonucu yalnız kalmadan dünya toplumlarına örneklik etmeyi sağlamıştı.

Bunun sonucunda Batı-dışı toplumlara, bir yanda Batı gibi olmanın (Medeniyet) yolları öğretilirken, öte yanda yine Batı kaynaklı kuramlar eşliğinde, aradaki farklılığı sürdürecektürünüzüze sahip çıkın söylemleri ve bunu destekleyen çabalar gündeme getirilirken, kültürün değişirliği tezleri ile de Batıyı izleme teşvik ediliyordu.

Günümüzdeki küreselleşme söylemine gelecek olursak, artık toplumlar arasında gerçekleşmesi ön görülen tam bir erimenin/kaynaşmanın plan ve programları, yaşanan sürecin kaçınılmazlığı çerçevesinde, sürdürülebilirlik anlayışları içinde tüm toplumları kuşatacak bir biçimde tamamlanmaya çalışılmaktadır.

Bu süreç içinde Avrupalı Batının yerini alan Amerikalı Batının farklı bir tutum sergilediği üzerinde durulmaktadır. Avrupa patentli fikirlerde Batı-dışı toplumlarla Batı arasında korunmaya çalışılan farklılığın, Batı düşünce tarzının bu temel özelliğinin Küreselleşmeye yüklenen anlamlar gereği ortadan kalkması gerektiği, hatta kalktığı vurgulanmaktadır.

Sistemin var olması ve sürmesi, tüm toplum ve toplulukları sistem içine katmayı, dışarıda bir unsur bırakmamayı gerektirmektedir. Bunun için yeni söylemler, ele alış tarzları ve kavramlar ortaya atılmaktadır. Kültüre bile artık değişik anlamlar yüklenmektedir. Bir zamanlar toplumları ayıran en temel unsur iken şimdi kültürün ayırıcı değil, birleştiriciliği söylemleri ile karşılaşılmaktadır.

Meseleye bu açıdan bakılınca, değişik siyaset ve araçlarla içi içe giren toplumlar arası ilişkiler çerçevesinde, kültürün farklı bir boyut alacağına ortaya konmak istenmesi makul, hatta kaçınılmaz bir durum olarak kabul edilebilir. Bu

durumda kültürler değil kültür üzerinde durulmakta ve artık ayırıcı değil birleştiricilik söz konusu edilmektedir.

Bu durumda ise şu soru akla gelmektedir. Acaba yeni Batı, başka deyişle Amerikan patentli Batı bu yaymak istediği fikirlerinde samimi midir? Samimi olsa bile toplumsal gerçeklikler buna uygun mudur? İzin verir mi? Yoksa daha önceleri Kültür ve Medeniyet ayırımında olduğu gibi dünya toplumlarına yeni tuzak mı kurulmak istenmektedir?

Ben bu konuda yeni kuram ve söylemlerin altında böyle bir tuzağın gizli olduğuna inanıyorum. Bu endişelerime küresel-yerel ayırımı kaynaklık etmektedir. Küreselleşme önünde millî devletlerin, millî birliklerin bir engel gibi görülüp, bu kuşatıcılık içinde/altında yer alan bazı mahallî unsurların kışkırtılıp, bakın sizin kültürünüz, diliniz, müziğiniz v.s. farklı diyerek, kendilerinin yegane ciddiye alındıkları, alacakları millî devlet, millî birlik, bütünlük gibi unsurlara karşı kullanılmaları bir tarafa bırakılırsa, yerelliğe bağlı unsurlara tekrar sahip çıkılmaya çalışılarak, bunların eskiden kültür meselesinde olduğu gibi teşvik edilerek küreselleşmenin, şimdiki yeni dünya düzeninin daha önemlisi Batı gibi olmanın yine dışında kalmak, tutulmak/bırakılmak tuzağı sıkıntısı/açmazı var gibi geliyor bana.

Bu bakımdan Kültür ve Medeniyet ayırımı gibi Küresel ve Yerel bu açıdan bir zamanlar olduğu gibi; toplumların önüne, kısa vadeli kazanımlar/geçerlilikler yanında, yeni açmazlar/güçlükler koymaktadır. Zihnimizi dumura uğratan bu güçlük ve açmazların aşılması gerekmektedir.

Bunun için yapılacak iş, yeni dünya koşulları karşısındaki Türk toplumunun bir bireyi olarak, karşılaşılan sorunlara çözüm bulmak, onların içinden çıkabilmek için bildiklerimizi yeniden gözden geçirmek, bu konularda yazılanları, yeni bağlantılar kurmak açısından, kavramların taşıdıkları tarihî tuzaklara düşmeden, yeniden yeni bir gözle, yeni açılardan okumak, toplumumuz adına, insanımızın ve gelecek kuşaklarımızın çıkarına yeni siyasetler oluşturmaktır.

Başka bir deyişle, tarihin her döneminde olduğu gibi, kendi içimize kapanmak mümkün olmadığına/olamayacağına göre, içinde yer alacağımız dünyayı, bize öğretildiği, vaz edildiği gibi değil, kendi çıkarlarımız, arayışlarımız doğrultusunda yeniden inşa etmek için çalışmalıyız. Bunun için kendi birikimimiz kadar, önümüze konan ve aklımızı karıştırmaya aday olan ve üstelik tarihin hiçbir dönemiyle mukayese edilemeyecek bir bilgi yığını bu

doğrultuda oluşturduğumuz yeni siyasetler çerçevesinde gözden geçirmemiz gerekmektedir.

Başka bir deyişle, bugünün sıkıntıları, açmazları çerçevesinde yeniden gözden geçirmemiz, mevcut bilgilerimize dayanarak geçmişi yeniden inşa etmemiz gerekmektedir. Bizleri bugüne getiren bütün başarı ve başarısızlıklarımızın altında yatan ve geçtiğimiz yakın dönemleri anlamamız için, bilgi birikimimizin bağlantılarını gözden geçirmemiz, bugün tıkanıp kaldığımız, takılıp kaldığımız ve kendimizi çaresiz kalmış hissettiğimiz her durum karşısında, bilgi hamulemizi yeniden birbirine bağlayacağımız bir biçimde ele almamız gerekmektedir.

Tıkanıklıkları aşmak için, açıklanması gereken yeni toplum koşullarına göre yolumuzu bulmak ve açmak amacıyla, bildiklerimizi tekrar gözden geçirerek yeniden inşa etmemiz gerekmektedir.

Tarihte önemli bir yer tuttuğumuz Doğu - Batı ilişkileri çerçevesinde elde ettiğimiz bilgi birikim ve tecrübesi, böyle bir elden geçirme mecburiyeti karşısında donanımsız olmadığımızı göstermektedir. Çaresizlik içinde ve işe yaramadığı zannına kapılarak şimdiye kadar oluşturduklarımızı tahrip değil, aksine, yeni dünya koşulları çerçevesinde bugün bizi desteklemediğini gördüğümüz bilgi kurgularını elden geçirerek yeniden inşa faaliyeti içine girmek tek yol olarak gözükmektedir.

ABSTRACT

Within the relations we've been going through with the West and the problems we come across in this process, Turkish sociologists have attempted to develop systematisation in accordance with the conditions of their era. The new formations we're experiencing today have the speciality of invalidating these attempts.

Even though the division of culture and civilization concept brings solution to the needs of our time, this concept should be reevaluated in the presence of globalisation and systematizing attempts related to the globalisation process the world is going through.

This article aims to initiate a debate on this situation and to bring up the new evaluations in response to the new events.